

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ทักษะจิตของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแซ้ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีครั้งนี้ สามารถสรุปผล อภิปรายผล และได้ข้อเสนอแนะผลการวิจัย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการระดมทรัพยากรในการเคลื่อนไหวผลลัดันนโยบายแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในทักษะของกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการการเคลื่อนไหวผลลัดันนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ไปสู่การปฏิบัติในทักษะของกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวผลลัดันนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ไปสู่การปฏิบัติในทักษะของกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีจำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ

1. การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้เป็นเป้าหมายการวิจัยได้แก่ ประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 70 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม การสร้างเครื่องมือและการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาทัศนคติของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแฉ่ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทัศนคติของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแฉ่ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2.1.2 สังเคราะห์ข้อมูล และดำเนินการสร้างข้อคำถาม โดยการรวบรวมคำสำคัญ ของแนวคิดที่ศึกษามาเขียนเป็นคำนิยามศัพท์ แล้วจึงสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับคำนิยามศัพท์ ทัศนคติของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแฉ่ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ที่จำเป็นให้ครอบคลุมกับสิ่งที่ต้องการประเมิน

2.2 องค์ประกอบของเครื่องมือวิจัย

องค์ประกอบของเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยเนื้อหาสรุป ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด (Close-ended) และเลือกตอบ (Check-list) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา หนี้สินในครัวเรือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อปัจจัยเชิงทรัพยากรต่อกลุ่มเกษตรกรที่ใช้ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรด้านทรัพยากรที่ใช้มีประเด็นดังนี้

1. เงินและข้าวปลาอาหา 4 ข้อ
2. กำลังคน 3 ข้อ
3. สื่อในการชุมนุมเคลื่อนไหว 8 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด (Close-ended) และเลือกตอบ (Check-list) เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟู

1. ประเด็นความเคลื่อนไหว 4 ข้อ
2. ยุทธศาสตร์ในยุทธวิธีการเคลื่อนไหว 4 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้คำถามปลายเปิดวิเคราะห์โดยวิธีการหาความเรียงและสรุปผล

2.3 วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.3.1 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเนื้อหา ด้านภาษา และความเหมาะสม แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพิ่มเติม

2.3.2 นำเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ขอคำแนะนำและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ดังภาคผนวก ก) พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของภาษาและความครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา เมื่อรับเครื่องมือกลับคืนจากผู้เชี่ยวชาญ นำข้อแก้ไขทั้งหมดมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

2.3.3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปเก็บข้อมูล (Try-out) จำนวน 30 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 99) ซึ่งค่าทางสถิติมีค่า 0 - 1.00 ค่าที่ใช้ได้ต้องเกิน 0.70 จากผลการวิเคราะห์ได้ค่า $\alpha = 0.99$

2.3.4 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการหาค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

3. การตรวจสอบข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้เชื่อถือและมีความเที่ยงตรง การตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยจะใช้วิธีการ ดังนี้

3.1 การตรวจสอบความถูกต้องโดยนำข้อมูลที่รวบรวมจากแบบบันทึกประจำวัน ผลการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบและตรวจสอบโดยยึดหลักสามเส้า (Triangulation) ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) และด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) เพื่อเป็นการเสริมจุดแข็งของข้อมูลแต่ละชุดจากการดำเนินการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกร หรือการสัมภาษณ์ซ้ำโดยเปลี่ยนเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ เพื่อยืนยันข้อมูลในเวลาและสถานที่ที่ต่างกัน และเพื่อเกิด

ความเชื่อมั่นในข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ ควรใช้ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีจุดยืนต่างกัน มีความคิดเห็นในทางที่เห็นด้วยคัดค้านและวางตัวเป็นกลาง

3.2 การเปรียบเทียบจากการใช้ทฤษฎีและแนวคิดหลาย ๆ ชุด (Triangulation Theories) เป็นการใช่มุมมองด้านทฤษฎีหลาย ๆ ชุด เข้าไปมองสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ต้องศึกษา เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายแบบ คือ จากประสบการณ์ เอกสาร และจากการสังเกตการณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ถึงประธานกลุ่มเกษตรกรวังแซ้ม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2556

4.3 หลังจากนั้นผู้วิจัยจะดำเนินการคัดเลือกแบบสอบถามเฉพาะที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์ และนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในภาคินพนธ์ฉบับนี้เป็นการตีความโดยใช้แนวคิดดังต่อไปนี้

5.1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยได้เห็นหลาย ๆ เหตุการณ์และได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้วก็สามารถลงมือเขียนเป็นประโยคหรือข้อความเพื่อสร้างข้อสรุปได้ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือเพื่อตอบปัญหาของการวิจัย ข้อมูลที่ไม่ต้องการจะถูกกำจัดออกไปได้

5.2 การวิเคราะห์เชิงกระบวนการ เพื่ออธิบายถึงวิธีการสร้างเครือข่ายในการผลักดันนโยบายในการแก้ไขปัญหาหนี้สินตามพระราชบัญญัติของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2544 ตลอดจนถึงการสร้างเครือข่ายของภาคประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิต่อรองและกดดัน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง

5.3 การวิเคราะห์สาเหตุ เพื่ออธิบายถึงปัจจัยด้านเนื้อหาบริบท ปัจจัยด้านทรัพยากร กระบวนการเคลื่อนไหว ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย สำหรับการวัดระดับ

ความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถาม สร้างขึ้นตามลักษณะการสร้างแบบวัดทัศนคติที่เรียกว่า (Likert Scale) โดยมีตัวเลือกตอบแบบ 5 ระดับ

5.4 การทดสอบสมมติฐาน จะทดสอบโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์ คือ ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's D Conelalion = r)

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้
การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึก (ตามภาคผนวก) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-informants)

1.1 นางเพ็ญ ธรรมเกษร รองประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม จังหวัดจันทบุรี

1.2 นายถนอม คงสอน เลขานุการกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม จังหวัดจันทบุรี

1.3 นายสนิท เจนทนา ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม จังหวัดจันทบุรี

2. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลในที่นี้จะใช้รูปแบบดังนี้ การตรวจสอบการสัมภาษณ์ โดยใช้ผู้สัมภาษณ์ที่มีจุดยืนต่างกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะใช้การตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อเพิ่มเติมคำอธิบายตารางจากการสำรวจให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทัศนคติของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแฉ่ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแฉ่ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแฉ่ม ผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นด้วยในภาพรวมว่า การระดมทรัพยากรทั้งเงินและข้าวปลาอาหาร รวมถึงกำลังคนสำหรับการเคลื่อนไหวนั้นมาจากสมาชิกของกลุ่มเป็นสำคัญ ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแฉ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยในภาพรวมว่า การระดมทรัพยากรในแง่เงินและข้าวปลาอาหารสำหรับการเคลื่อนไหวนั้นล้วนมาจากสมาชิกของกลุ่ม

และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นก็ยังพบว่า สมาชิกกลุ่มเห็นด้วยมากในประเด็น เรื่องอาหารที่ใช้ ในการชุมนุมมาจากการเก็บเงินรายหัวสมาชิก ส่วนประเด็นที่สมาชิกอยู่ในระดับเพียงเห็นด้วยนั้น มี 3 ประเด็น โดยเรียงลำดับดังนี้

- 1.1 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาจากการเก็บเงินรายหัวสมาชิก
- 1.2 ค่าป้ายที่ใช้ในการเคลื่อนไหวมารจากการระดมเงินสมาชิก
- 1.3 สมาชิกสมทบข้าวปลาอาหารแห้ง

2. สมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแฉ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยในภาพรวมต่อการระดม ทรัพยากรด้านกำลังคน และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นก็ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับ การระดมทรัพยากรด้านกำลังคนใน 3 ประเด็น โดยเรียงลำดับดังนี้

- 2.1 แคนนำกลุ่มเป็นผู้นำในการชุมนุม
- 2.2 มีการระดมผู้เข้าร่วมชุมนุมให้ได้มากที่สุด
- 2.3 ผู้เข้าร่วมชุมนุมต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแฉ่มผู้ตอบ แบบสอบถามเห็นด้วยในภาพรวมว่า กระบวนการเคลื่อนไหวมามีการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์มาก และเห็นด้วยมากต่อประเด็นการเคลื่อนไหวที่ผ่านมา ดังนี้

1. ประชาชนมีความคิดเห็นว่ามีสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์มาก ไม่ว่าจะเป็น การทำป้าย การใช้เครื่องขยายเสียง การใช้เสียงตามสายในชุมชน การใช้รถประชาสัมพันธ์ มีคนตรีปลุกใจ การออกข่าวในทีวี

เมื่อมาพิจารณาเป็นรายประเด็นของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ก็จะพบว่า มีมาก ใน 2 ประเด็น โดยเรียงลำดับดังนี้ 1) การทำป้าย 2) การใช้เครื่องขยายเสียง

เมื่อมาพิจารณาเป็นรายประเด็นของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ก็จะพบว่า ปานกลางใน 4 ประเด็น โดยเรียงลำดับดังนี้ 1) การใช้รถประชาสัมพันธ์ 2) การใช้เสียงตามสาย ในชุมชน 3) การมีคนตรีปลุกใจ 4) การออกข่าวในทีวี

2. ประชาชนเห็นด้วยอย่างมากในภาพรวมต่อประเด็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุน ฟันฟูที่ผ่านมา และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นก็ยังพบว่า สมาชิกกลุ่มเห็นด้วยมากทุกประเด็น โดยเรียงลำดับดังนี้

- 2.1 การเคลื่อนไหวเพื่อใช้หนี้
- 2.2 การเคลื่อนไหวเพื่อยืดเวลาชำระหนี้
- 2.3 การเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาเกษตรกร
- 2.4 การเคลื่อนไหวเพื่อไม่ให้ถูกฟ้องคดี

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 จะใช้การทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน ดังนี้

ตาราง 12 สรุปการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบ
1. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับปัจจัยในการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามเพศ	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
2. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับปัจจัยในการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามอาชีพ	ยอมรับสมมติฐาน
3. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับปัจจัยในการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามสถานภาพสมรส	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
4. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับปัจจัยในการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามระดับการศึกษา	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
5. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับปัจจัยในการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามหนี้สินในระบบ	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
6. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามเพศ	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
7. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามอาชีพ	ยอมรับสมมติฐาน
8. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามสถานภาพสมรส	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
9. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามระดับการศึกษา	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
10. ทศนคติของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรวังแจ่มเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวกู้เงินกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรแตกต่างกันตามหนี้สินในระบบ	ไม่ยอมรับสมมติฐาน

อภิปรายผล

ในการอภิปรายถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่ 2 ดังนี้

ในการวิจัยทัศนคติของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยเชิงทรัพยากรและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแซ้ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ในการระดมทรัพยากรเพื่อการเคลื่อนไหวนั้นในแง่เงินและข้าวปลาอาหารล้วนมาจากสมาชิกของกลุ่มกำลังคนที่เข้าร่วมอบรมที่อยู่ในเครือข่าย นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะการทำป้ายและเครื่องขายเสียง ส่วนกระบวนการในการเคลื่อนไหวนั้นจะใช้ประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยมียุทธศาสตร์ทั้งที่ใช้ความรุนแรงถ้าจำเป็นและไม่ใช้ความรุนแรง ส่วนการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ได้แก่ อาชีพ

จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการเคลื่อนไหวของเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาหนี้สินตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2544 กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรรวมตำบลหัวถนน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี งานวิจัยของประภาส ปิ่นตบแต่ง (2541 : 16) ได้ศึกษาการเดินทางขบวนชุมนุมประท้วงในสังคมไทยที่ชี้ให้เห็นถึงการชุมนุมเคลื่อนไหวของคนจนว่าไม่ได้มาร้องขอ แต่เป็นการต่อสู้เพื่อปกป้องการรุกรานจากภาครัฐและภาคธุรกิจที่เข้ามาแย่งชิงทรัพยากร จุดมุ่งหมายของการชุมนุมเคลื่อนไหวของคนจน คนด้อยโอกาสเหล่านี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของผลประโยชน์เฉพาะหน้า แต่อยู่ภายใต้กระบวนการสร้างประชาธิปไตยโดยตรง คนเหล่านี้ต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพทางอำนาจในโครงสร้างเดิมที่ไม่มีช่องทางและพื้นที่แก่คนจน นอกจากนี้แล้วงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530 : 39) ได้ศึกษาเรื่องบทวิเคราะห์สหพันธ์ชาวนาไร่อานาแห่งประเทศไทย : เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยชาวนาสมัยใหม่ ที่ได้กล่าวถึงการรวมตัวของชาวนา ชาวนาไร่อานาที่รวมตัวกันจัดตั้ง “สหพันธ์ชาวนาชาวนาไร่อานาแห่งประเทศไทย ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2517 ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวนาได้ลุกขึ้นมาเพื่อทวง “สิทธิ” และ “ความชอบธรรม” ของตนและเพื่อต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบชาวนาจากชนชั้นนายทุนและถูกกระทำจากอำนาจรัฐ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวผลักดันแก้ไขปัญหาหนี้สินของกลุ่มเกษตรกรวังแซ้มเกิดจากการระดมทรัพยากรที่เป็นของตัวเองเรื่องข้าวปลาอาหารและค่าใช้จ่ายอื่นๆ จึงสะท้อนให้เห็นว่าเป็นกลุ่มที่มีความเดือดร้อนเกี่ยวกับปัญหานี้สินจริง ดังนั้นทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมาศึกษาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาของกลุ่มเกษตรกรอย่างจริงจัง

2. จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรที่ผลักดันนโยบายแก้ไขปัญหานี้สินดังกล่าวนั้นมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการต่อสู้ในรูปแบบที่รุนแรงถ้าจำเป็นดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องควรจัดกลไกกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรในการแก้ปัญหานี้สินอย่างจริงจังอย่างเป็นทางการ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง ปัจจัยทัศนคติของสมาชิกเกี่ยวกับปัจจัยและกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแซ้ม : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินวิจัยหลังจากนี้คือ

1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพและทิศทางการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรว่าตลอดระยะเวลาที่พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ.2544 มีผลบังคับใช้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้เข้าไปช่วยเหลือเกษตรกรในรูปแบบใดบ้าง ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างต่อการดำเนินงานหรือควรมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการบริหารหรือนโยบายทางด้านการบริหารอย่างไร เพื่อให้องค์กรแห่งนี้สามารถที่จะช่วยเหลือและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

2. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลขององค์กรเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรตำบลวังแซ้ม ว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการชำระหนี้แทนจากกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร มีความสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเป็นอย่างไร รวมถึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการดำรงชีพของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการชำระหนี้แทนจากกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรด้วย เพื่อให้ทราบถึงความสามารถในการชำระหนี้คืนกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ต่อไป

3. ควรศึกษากลุ่มกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตำบลวังแซ้ม ในเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์เพื่อให้เข้าใจการเคลื่อนไหวของกลุ่มอย่างลึกซึ้งและจะเป็นกรณีศึกษาเพื่อสะท้อนภาพใหญ่ของการเคลื่อนไหวของกลุ่มกองทุนฟื้นฟู